

PARLAMENT KÁVÉHAZ
BUDAPEST
Vilmos császár ut 24

KEDD, május 12.

LXIII. évfolyam, 107. szám.

Előfizetői példány

ÁRA 10 FILLÉR

ELLENZÉK

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Kolozsvár,
Jókai-u. 16., I. emelet. Telefon: 11—09. Nyomda:
Egyetem-utca 8. szám. Telefon sz.: 29—23.

ALAPITOTTA:
BARTHA MIKLÓS

Kiadótulajdonos: PALLAS R. T.
Kolozsvár. Előfizetési árak: havonta 2 P 70 fill.,
negyedévre 8 P, félévre 16 P, egész évre 32 P.

Parajdi Incze Lajos:

Emlékművekben magyar történelem

Állam- és egyházvédő — Magyar célok szobra — Igazságaiért kiáltó nemzet —
Ezredéves emlék: új magyar ezredév kapuja

A háború utáni csalódások ismét tüzet esíthetnek ki a nemzetből; a művészetben is a hazafiasság lángja csap magasba, s minden egyebet háttérbe szorít egy időre. A megzavart nemzet s a szétdarabolt ország — mert mást még nem tehet — a maga isteni jogának tudatában az elszakított magyar földek szobraival kiált a magyarok bosszúálló istenéhez. A Szabadság-téren felállítják az ugynevezett Irredenta szobrokat: Kisfaludi-Stróbl Zsigmond Észak-szoborcsoportjában Hungária, a védelmet kereső főt és a kivont kardos kuruc áll; Szentgyörgyi István Dél-szoborcsoportján a kardos magyar férfi pajzsát védelmezi a sváb leányt; Pásztor János Kelet című szoborműve Csaba királyfi mutatja, amint felszabadítja az Erdélyt jelképező, lilincsbevert alakot; a Nyugat-szoborcsoport Sidló Ferenc műve, rajta Hadur siet az elszakított nyugati országrészeket jelképező ifjú felszabadítására (1921).

A „nemzet mesemondója“, Jókai Mór, Stróbl Alajos művészkeze révén méltó emlékműhöz jut. Egy diszkrét és egy Nepomuki-szobor után Kapisztrán Szent Jánosnak, Hunyady János lelkes segítőtársának emeltek szép szobrot (1922). Damkó József alkotása, a rohamra lelkesítő szerzetes, pontosan beleillett a magyar nemzet lelki állapotába. A Névtelen Hősök emlékműve a Ludovika Akadémia előtt (1924) már akkor ezt hirdette: „Az nem lehet, hogy annyi szív hiába ontá vért...“ Ezt hirdeti a Rákosi-féle hősi emlékmű is (1925). Erre figyelmeztet a Batthyány-örökmécs is, Magyarország első felelős miniszterelnökének vértanúsága helyén (1926). A műgyetem hősi halottainak emlékszobra, Bory Jenő alkotása is ezt kiáltja (1927).

Közben, természetesen, még esik egy-egy szent-szobor, feszület, diszkrét, megymás, de az már nem számít. A magyar ember nem gyönyörködni akar, hanem léleken, szellemeken és testeken, edzésben felkészülni; arra pedig másfajta emlékművek szolgálnak, nem diszkrétak és Rákosi-félek, Csirkefogók, kerti szobrok, Kacsák kutak, vízöntők (1927), stb.

Hervay János meglepő Kossuth-szoborcsoportja (1927), előtt a felelős magyar miniszteriummal, hátul a szabadságharc népmozgalmának jelképes alakjaival, sokáig vitaanyagot nyújt a szellemi életben. A csendőrvértanúk emlékére Pásztor János készített szobrot (1928).

Ekkor építették az új Magyarország egyik legjellegzetesebb mozgalmának szentélyét, az Ereklés Országzászlót is. A husz méter magas zászlórúd csúcán egy három ujját esküre emelő kéz van, Horthy kormányzó keze után mintázva, jelképezve annak, hogy ez a nép soha nem törődik belé a neki szánt szerepbe. A félárbaeresztett zászló tiltakozás a békeparancsok ellen. Az Árpádok, Anjouk és Hunyadiak címere alatt Urmánczy mondása olvasható: „A mi országunk a Kárpátok országa, Nagy-Magyarország. 896-ban alapította Árpád fejedelem, fennmarad a világ végezetéig.“ A talpazat egyik oldalán Lord Rothermere egyik Trianon elleni cikéből van márványba vésve egy mondat: „Magyarországnak helye van a nap alatt.“ Taloldalt az olaszok vezérének, Mussolini-nek egy 1927-ben elhangzott kijelentése: „A békeszerződések nem örökkévalók.“ Az idő eddig sorban mindhárom férfiút igazolta.

Ebben az időben még Bihari János híres cigánykirálynak (Vasary László) állítanak mellészobrot, Erdey Dezső Vízholdó fiuját, Tóth István Polipölőjét és az Ifjúság kutjának szobrát (Horváth Géza) megemlíti, három népi szoborhoz érkezünk. Beszédes László Pányvavető szobra immár a második szobormű a fővárosban a magyar fajta egyik jellegzetes fiáról, a csikósról. Holló Barnabás Toldi-szobra is ehhez a sorhoz tartozik; a farkasokkal viaskodó Toldit ábrázolja. Horvay János Népdal című szoborcsoportja a juhait között térdelve furulyázó juhászt ábrázol.

ről hozták ide, a mi földünkre, ahol hajdan, másfelezer esztendővel ezelőtt némely helyen voltak ilyenzerű római oszlopok (Aquincum).

Jelentőségéről nem kell beszélni; elmondja az oszlop maga. Olasz nyelvű, Olaszországban készült felirata „magyar-olasz fejedelemséget“ és „közös függetlenséget“ emleget. Felavatásánál az egész hivatalos Olaszország képviseltette magát; katonák, államférfiak, tudósok, közéleti emberek, írók, politikai szervezetek, társadalmi egyesületek stb.

Negyvennyolc évi tervezés, előkészület, munka és háborús huza-vona után, 1929-ben fejezték be a magyar történelmet főbb mozzanataiban megörökítő Ezredéves Emlékművet, s vele egyszerre a Nemzeti Hősök Országos Emlékművét is. Az Ezredéves Emlékműnek viszontagságos története van. Hosszú sor volna elmondani, mi minden esett meg rajtuk és körülöttük, amíg Zala Györgynek 1894-ben adott megbízásból készült terve megvalósult. A 36 méter magas, eucharisztikus tetején Gábor főangyal a Szent Koronát tartja; ezzel Zala az 1900-i párisi kiállítás nagydíjat nyert. Az oszlop körül a hét vezér lovasszobra: Árpád (Zala) kihangsúlyozva, jobbja és balja három-három: Előd, Ond, Kund, Tass, Huba és Töhötöm. A mögötte levő széles ívű, félkör alakú oszlopcsarnok baloldali felületén tetején a Háború vágató harciszekere, külső végén a Munka és Jólét kettős csoportja; a jobboldali felületen a Béke nyugodtan léptető kocsija, kívül meg a Tudás és Dicsőség szoborpárja. Az oszlopok között tízenegy álló szobor: királyok és kormányzó; balról jobbra sorban következnek: Szent István, Szent László, Könyves Kálmán, II. Endre, IV. Béla, Róbert Károly és Nagy Lajos, a jobboldalon folytatódik: Hunyady János kormányzó, Mátyás király, I. Ferdinánd, III. Károly, Mária Terézia, II. Lipót, I. Ferenc József. A királyszobrok alatt egy-egy dombormű az illető király életművének egy jelenetét ábrázolja, sorban: Szent István Asztrik apától átveszi a II. Szilveszter pápa küldte Szent Koronát, Szent László harca a leányrabló kunnal, Könyves Kálmán Magyarországhoz csatolja Horvátországot és Dalmáciát, II. Endre kereszties hadjáratot vezet, IV. Béla visszatér a tatárdúlta korbá, a morvamezei ütközetben Kun László szövetségét megmenti az osztrák házat a csehektől, napolyi Johanna fogadja Nagy Lajos királyt, Dugonics Titusz hősihalála Nándorfejérvár ostrománál, Mátyás király tudósai körében, a magyar asszonyok hősiessége megvédi Egert, a zentai győzelem, a híres „Vitam et sanguinem“ a pozsonyi országgyűlésen, a Szent Korona visszahozatala Bécsből, I. Ferenc József megkoronázása.

Zala mellett Köllő Miklós, Senyei Károly, Margó Ede, Kiss György, Füredi Richárd

és Telcs Ede szobrászművész és Schuckedanz műépítész vett részt a munkában.

Az Ezredéves emlékművel egyszerre avatták fel a Hősök Emlékkövét is, az Árpád-szobor előtt. A világháborúban a kötelességteljesítés közben hősihalált halt névtelen magyarnak állítottak időtlen emléket. Az örökös áldozat népe, a magyar, soha nem felejtetheti, hogy csak küzdelemmel, szakadatlan helytállással tartotta meg ezt a földet. Horthy kormányzó koszoruján ez a felirat volt: „Árpád, apánk, ki őseink élén ezt az országot elfoglaltad, és te névtelen hős, ki becsülettel és lelkesedéssel tudtál meghalni a hazáért, tudom, mi a kötelességem.“

Magyarország barátjának, Lord Rothermere-nek tiszteletére állították a Magyar Igazság kutját, Szentgyörgyi István szoborcsoportjával, amely Justitiát, az igazság istennőjét ábrázolja és egy fiatal nőalakban a magyar nemzetet.

Néhány jelentéktlenebb szoboralkotás után, megemlíti Széchenyi István kamaraerdei szobrát, Krisztus sirbatételét, Jaurus leányának feltámasztását, Hermann Ottó domborművét, Pósa Lajos szobrát, Zichy Nándor grófét, hogy az önmagába tekintő magyarság egyik szép szoboralkotását, Kisfaludi Stróbl Zsigmondnak Szent Imre hercegről, a magyar ifjúság védőszentjéről készített szoborcsoportját vegyük jobban szemügyre (1930). Ugyanekkor készült Zala György műtermében az egyetemi ifjak hősi emlékműve; a Pázmány Péter Tudományegyetem sarkán áll, s az elhaladók kalapot emelnek előtte. Azoknak a fiatal főiskolásoknak a szobra, akik a tudományokat félretették, s a harcmezőkön életüket adták a magyar ügyért.

Rákosi Jenőnek, a magyar újságírófejedelemnek Kisfaludi Stróbl Zsigmond által készített szobra a magyarok barátjának, Rothermere lordnak ajándéka.

Az 1918—19. évi nemzeti vértanúk emlékműve (1930) oldalán a vörös rémuralommal bátran szembeálló hősök neve van felkínálva, természetesen, csak a csonkaszórványok területéről.

Hazakerült műemlékek között említjük meg a Bantzeni emléket, Szászország akkori fejedelme, Mátyás király iránti hódolata jeléül, 1486-ban hiteles domborműarcképet faragtatott a nagy magyar királyról, s Bantzen város kaputornyán helyezte el. Az ezredéves kiállításra pontos gipszműsolatot készítettek róla, de amikor az eredeti menthetetlenül pusztulni kezdett, a főváros maradó anyagból készíttette el a nagy magyar király hiteles arcképet, s a budavári domokosrendi szerzet Szent Miklós templomának toronymaradványán, Mátyás tudományegyetemének helyén állíttatta fel.

Mit kell tudni a hadbavonultak hozzátartozóinak segélyezéséről?

Budapest, május 12. (MTI.) A katonai szolgálatot teljesítő személyek rászoruló családtagjainak segélyezése körül a vonatkozó kormány- és miniszteri rendelet ismerete hiányában a közvélemény körében téves nézet és felfogás uralkodik. Ezért a m. kir. honvédelmi miniszter tájékoztatás céljából a következőket közli:

Az 1942 február 28. előtti időben katonai szolgálatra bevonultak ellátatlanul maradt hozzátartozóinak támogatása első tényleges szolgálatot teljesítőknél a „rendes“ családi segély, míg a tartalék, illetve póttartaléki viszonyból behívottaknál a „rendkívüli“ családi segély folyósításával történt. Ez a segélyezési mód az említett időpontban megszűnt és helyette 1942 március 1-től a kormányzat a hadisegélyezést léptette életbe. A hadisegély kiutalásánál tekintetbe jöhetnek 1) bármilyen kintlakó katonai szolgálatot teljesítő és a nem hivatásos állományba tartozó, de őrmesternél

nek a katonai szolgálatra történt bevonulása előtt a fenti összegeknél — vagyoni cenzusoknál — kevesebb jövedelme volt ugyan, azonban ezt a járadékot a család változatlanul megkapja annak ellenére, hogy a család fő (főkereső) bevonult. A hadisegély iránti kérelem előterjesztésének második feltétele az, hogy a bevonult katonát eltartásra kötelezett hozzátartozót hagyjon hátra. Ezek a hozzátartozók, akik tulajdonképpen a hadisegélyt kapják, az alábbiak lehetnek: feleség; törvényes, törvényesített, örökbefogadott, mostoha s nevelt gyermek; szülő, nagyszülő, örökbefogadó s nevelő szülő, após, anyós, unoka, testvér, mostohatestvérnek árva és félárva gyermeke; házasságon kívül született gyermek és e gyermek anyja. Amennyiben a kérelmezőnél az említett feltételek megvannak, a kérelmet a bevonult katonát az előjáró parancsnokságánál adja elő.

A hadisegély összege lakhely szerint változik, mértéke 12.000 lakosnál nem nagyobb

Az 1929. esztendő ismét nagy momentumot állít arra, hogy nem vagyunk egyedül igaz ügyünkben segítették már nekünk, mint ahogy mi is segítettünk másoknak. Monti Sándor báró, olasz ezredes emlékére, aki egy olasz légióval küzdött a magyar szabadságharcban, az újjászületett Olaszország nagyszerű adományából emlékművet emeltünk a Muzeumkertben és mellszobrot a Muzeum csarnokában. Az emlékmű egy, a római ásatásoknál napfényre került kétezer éves oszlop; Róma városa az egész olasz nemzet hangos helyeslése mellett adományozta Türr István és Kossuth Lajos népének. Ez az ugynevezett Forum Romanum-oszlop, mert a római Forumról, az ősi Róma, az Örök Város főtéréről, az egykori nagy birodalom politikai életének színhelyé-